

Fixant la memòria del tèxtil: com la col·laboració entre el museu i la societat civil aporta activitat i coneixement

per ROSER ENRICH GREGORI
Conservadora del MHS

Des de fa més d'una dècada el Museu d'història de Sabadell desenvolupa una experiència de col·laboració amb un grup treballadors jubilats del sector tèxtil que està donant molt bons resultats. Aquesta col·laboració ha permès avançar en la correcta catalogació i documentació del fons tèxtil, sistematitzar el coneixement sobre el procés tèxtil llaner, fer recerca en la memòria històrica del Sabadell tèxtil i emprendre accions per donar a conèixer el que va significar la indústria tèxtil llanera per a la ciutat de Sabadell.

Sabadell, ciutat tèxtil

La fabricació de teixits de llana de qualitat fou l'activitat econòmica principal des de mitjan segle XIX fins pràcticament tot el segle XX. L'èxit dels teixits fabricats a la ciutat possibilità que Sabadell esdevingués el primer centre tèxtil llaner d'Espanya i un dels primers nuclis on es desenvolupà i consolidà la Revolució Industrial a Catalunya.

Grup de teòrics que integren la Comissió de mostraris. En primer terme, d'esquerra a dreta: Lluís Marquès, Sebastià Serra, Josep Llobet, Roser Enrich (tècnica de MHS), Lluís Clapers, Manel Borrell, i Ramón Vila; en segon terme d'esquerra a dreta: Frederic Gutés, Ricard Sáez, Pere Nogué, Josep Maria Ramoneda, Josep Maria Peret, Josep Cusidó, Joan Carles Miquel, Antoni Ribera, Albert Puigdellívol, Josep Armesto, Antoni Vázquez, Josep Puigdellíbol i Orsini Sotorra. No present a la foto esmentem Jordi Marmiñà un dels membres fundadors de la comissió. Foto Carlos Rivera/MHS, juny 2014

El complex anar i venir del Sabadell industrial depenia de si els teixits fabricats a la ciutat tenien bona acceptació al mercat. Cal remarcar que l'any 1837 l'empresa sabadellenca José Duran y Compañía introduí a Espanya *el teixit de novetat*. A partir d'aquest moment, les tendències i les modes incideixen totalment en la fabricació.

Es fabricava per vendre i obtenir uns beneficis; el fabricant preparava un bon mostrari, per distingir-se dels seus competidors i obtenir més vendes. Comptava amb el *teòric*, professional que dominava amb destresa la teoria de teixits i que era el responsable principal de confeccionar, dos cops l'any –a l'estiu i a l'hivern–, el mostrari de la temporada següent.

Aquests mostraris, ben referenciats i arxivats, a les empreses els eren de molta utilitat en temporades posteriors, sigui per poder servir més comandes de teixits d'anys anteriors, sigui com a important font d'inspiració per a la confecció de nous mostraris.

La col·lecció de mostraris del MHS

Des del final de la dècada de 1980, una de les línies bàsiques de la política d'adquisicions del Museu és incrementar el fons de mostraris procedents d'empreses sabadellenques, amb l'objectiu de disposar d'una representació com més àmplia millor dels teixits fabricats a Sabadell durant els darrers 150 anys.

Aquesta col·lecció la constitueixen més de 4.000 documents de repertori divers, que es correspon amb cada un dels processos i operacions que intervenien en la fabricació d'un teixit, des de la seva concepció i disseny fins a la peça teixida i acabada a punt de vendre.¹ Provenen de més de 30 empreses tèxtils de la ciutat. Cronològicament, abraça des de la segona meitat de 1857 fins a l'any 2000.

La catalogació dels mostraris

L'any 2004, el Museu inicià la catalogació d'aquest fons. Per aquest motiu, es signà un conveni de col·laboració amb la secció tèxtil de les Agrupacions Professionals Narcís Giralt, formada majoritàriament per teòrics, tots amb dilatada experiència en la creació de teixits en empreses tèxtils del país. Amb aquesta col·laboració, el Museu s'assegurava el coneixement i l'experiència del sector i els teòrics compartien el seu bagatge, que el Museu, com a institució, recull, fixa i transmet a la societat.

Aquesta comissió de teòrics del Museu, de la qual també formen part tintorers i filadors, al llarg de més d'una dècada, ha revisat i catalogat tots els llibres de referències del MHS i els mostraris de tintoreria.

Criteris de documentació

Davant les característiques de la col·lecció, la Comissió de teòrics i el MHS consideraren adient començar per la catalogació dels volums de Referències.² Amb aquest objectiu es confeccionà una fitxa amb uns camps específics que permeten catalogar individualment cadascun dels llibres.

Aquesta fitxa està informatitzada i integrada dins el Programa de documentació del Museu *MuseumPlus*.

A mesura que s'ha anat avançant en la documentació de les referències de despatx, s'ha endegat l'ordenació i inventari de les fitxes de fabricació, els

¹ ENRICH, Roser, "Els mostraris. Creacions i història del tèxtil sabadellenc", *Arraona: Revista d'història*, 2012, núm. 33, 4a època, p. 276-285. <http://goo.gl/yf1xcF>
² Volums on s'arxivien les mostres referenciades del mostrari de cada temporada.

llibres de banderes, els escandalls, les comandes, etc. relacionant-los amb les referències en la mesura del possible. Aquesta tasca s'està fent en les empreses que presenten un repertori documental més complert: Molins Hermanos, Planas y Rosson i Garriga Hermanos.

L'any 2009 es començà la catalogació dels mostraris de tintoreria, afegint alguns camps específics a la fitxa. La catalogació s'ha centrat bàsicament en els mostraris de l'empresa Estruch tèxtil.

Volums del Diccionari oberts.
Foto Isabel Pardo/AHS. Abril 2016.

Difusió i divulgació del fons tèxtil

Després de més d'una dècada de recerca i documentació, el MHS i el Grup de Teòrics hem endegat conjuntament tot un seguit de projectes i accions de difusió amb l'objectiu de donar a conèixer en què va consistir i què va significar per Sabadell la indústria tèxtil.

1. Diccionari tèxtil llaner

Des de l'inici de la catalogació, es féu evident la necessitat de consensuar uns diccionaris de termes identificadors dels teixits a documentar. Les diferents especialitats dels teòrics, així com les particularitats individuals de cadascú en funció de les empreses on havien treballat, feien que una mateixa mostra rebés denominacions diferents.

A mesura que s'anaven incorporant termes a la fitxa, eren revisats periòdicament per la comissió, a fi d'unificar criteris i validar-los. Consensuada la llista, alguns membres de la comissió tingueren la iniciativa de fer un pas més amb la voluntat de donar a conèixer de manera directa i visual els diferents tipus de teixits, i confeccionaren el que anomenaren *Diccionari de mostres vives*, en què el nom del teixit s'il·lustra amb una mostra de roba.

S'organitzaren en dos grups, en funció de l'especialitat en home o dona. Després de diversos mesos de buscar els teixits il·lustratius necessaris, ordenar-los i enganxar-los, el resultat fou el *Diccionari tèxtil llaner*, acabat el juny del 2013. Consta de dos volums, l'un de llaneria i l'altre de panyeria, que recullen i compendien els diferents tipus de teixits presents en els mostraris del fons del Museu, tots fets a Sabadell. Aquests volums es ceneixen al procés tèxtil llaner perquè, tot i que a Sabadell s'han fet teixits de tota mena, aquest procés és el que més ha caracteritzat la nostra indústria.

2. Exposició *Diccionari dels teixits fets a Sabadell*

El MHS presentà públicament el Diccionari en el marc d'aquesta exposició temporal que es pogué visitar al museu des del 4 de setembre de 2014 al 31 de maig del 2015.

En aquesta exposició, comissariada per Orsini Sotorra Sanmartí, Josep Armesto Beneyto i Frederic Gutés Pujadas –membres de la Comissió–, es mostrà la riquesa i diversitat de teixits fets a la ciutat, els seus noms i les característiques que els defineixen. Per començar, la mostra introduïa el visitant al teixit i al seu creador, el teòric, i a la teoria de teixits, la disciplina que domina el teòric i li permet dissenyar i construir els teixits.

Vista de la primera sala de l'exposició *Diccionari dels teixits fets a Sabadell*. Foto Roser Enrich/MHS, juny 2015. [Vegeu més](#).

3 Construïts per Emili Grau Vallribera. Fou qui realitzà les demostracions.

4 En la realització comptàrem amb la col·laboració dels tècnics de la Secció d'Imatge i So de l'AHS.

Seguidament, i en un lloc destacat, hi havia el Diccionari tèxtil llaner. Acompanyant el Diccionari, es presentaren tot un seguit de teixits fabricats a Sabadell agrupats en funció de la peça de vestir a la qual estaven destinats i distribuïts per temporades: hivern, migtemps i estiu. Al centre de la sala es presentà la transformació de la matèria tèxtil des de la llana bruta fins els acabats. Acompanyant el procés, s'exposaren un ordidor i un teler mecànics fets a escala³ en què es realitzaren diverses demostracions de funcionament mentre durà la mostra.

L'exposició es cloïa amb l'audiovisual *Del be al teixit*, que mostra tot el procés tèxtil llaner.⁴

▲ Vista de la segona sala de l'exposició *Diccionari dels teixits fets a Sabadell*. Foto Roser Enrich/MHS, juny 2015.

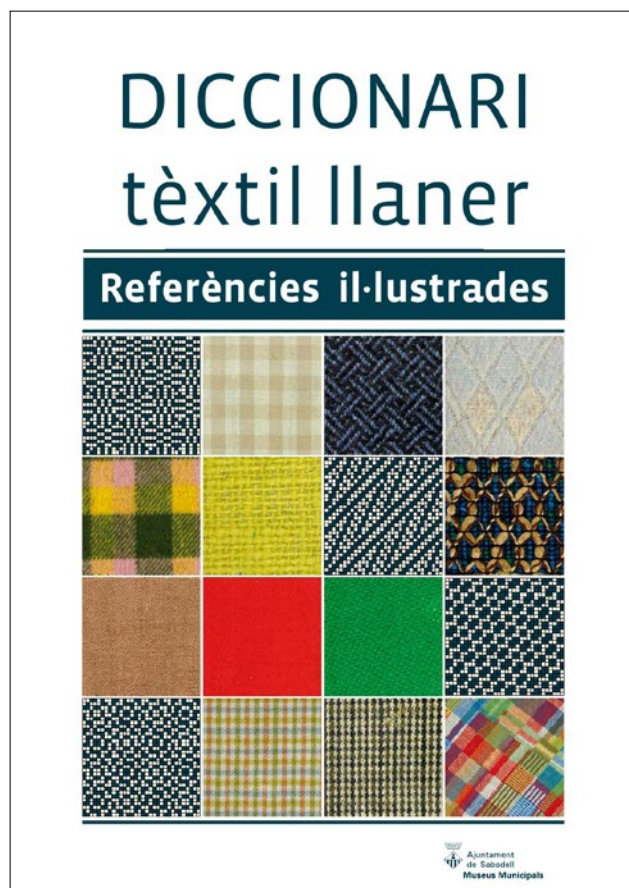
► Detall d'una de les vitrines de l'exposició *Diccionari dels teixits fets a Sabadell*. Foto Roser Enrich/MHS, juny 2015.

3. Publicació *Diccionari tèxtil llaner. Referències il·lustrades*

Al mes de desembre del 2015 es féu la presentació pública d'aquest llibre, que reproduïx i agrupa els dos volums de mostres reals realitzats per la comissió de teòrics. Primer tenim el volum de les referències il·lustrades dels articles de senyora, en el qual les entrades estan classificades per articles, per disseny i per fibres; i, dins d'aquests apartats, per ordre alfabètic. El segueix el volum d'articles de *panyeria*. Aquí, la classificació està feta atenent primer l'ús final del teixit, seguidament la temporada i, finalment, dins d'aquesta, els teixits estan ordenats per articles i dissenys i endreçats alfabèticament. L'acompanyen, al final, uns índex alfabètics de termes.

El *Diccionari tèxtil llaner* recull i transmet els coneixements d'uns professionals que durant dècades han estat primers actors en la creació i fabricació de teixits de llana, producte bàsic del desenvolupament econòmic de la ciutat. Aquest treball és un acte de recuperació de la memòria del tèxtil i, per extensió, d'una part de la memòria col·lectiva d'una ciutat que deu la seva importància a aquesta indústria, la qual ha marcat la fesomia de la ciutat i la idiosincràsia dels seus habitants. Durant més de 150 anys la fabricació de teixits i totes les indústries auxiliars del sector tèxtil ocupaven la gran majoria de la població.

Vista de l'exposició Tints i colorants a Sabadell. Una història que ve de lluny. Foto Roser Enrich/MHS. Febrer 2014.

4. Exposició *Tints i colorants a Sabadell. Una història que ve de lluny*

Un cop acabada la catalogació dels 376 volums de mostraris de tintoreria procedents de l'empresa Estruch tèxtil, que abracen quasi tot el segle xx, i amb l'objectiu de difondre els resultats d'aquesta tasca de recerca i documentació, el museu organitzà aquesta **exposició**, que es presentà al Museu d'Història del setembre del 2013 a mitjans d'abril del 2014. Fou comissariada pels tintorers Sebastià Serra Rof i Antoni Vázquez Barrera, ambdós membres de la Comissió de Mostraris del museu.

La tintura és un procés important de la indústria tèxtil. L'abundant i diversificada oferta d'articles dels fabricants locals tenia un pilar fonamental en els tintorers de la ciutat, professionals que en constant diàleg amb els teòrics i els fabricants contribuïren a l'èxit comercial de la múltiple oferta d'articles dissenyats i fabricats a Sabadell.

Es va editar un full de sala i es programaren activitats dominicals; s'organitzà el taller *El blau, de la planta al teixit. Taller de tintura amb anyil natural*, impartit per Anna Homs Padrisa, especialista en el camp dels colorants naturals. També s'ha publicat el **catàleg** que recull i amplia els continguts de l'exposició, i aprofundeix en el tema dels fabricants de maquinària de tintoreria a la ciutat.

Taller: El Blau, de la planta al teixit. Explicacions d'Anna Homs Padrís. Foto Roser Enrich/MHS. Abril 2014. [Vegeu més](#).

Cloenda

Aquesta col·laboració iniciada fa anys s'ha consolidat amb força i continua generant activitats. En aquests moments s'està elaborant el projecte de digitalització i anàlisi de les mostres més significatives del fons de mostraris.

Des de fa uns mesos, els teòrics s'han constituït legalment en l'Associació de Professionals i Amics del Tèxtil de Sabadell, amb la mirada posada en la creació del Museu Tèxtil Llaner de Sabadell i amb l'objectiu de fer conèixer a les actuals generacions el que va ser i va significar per la ciutat de Sabadell la indústria tèxtil llanera. ●